

Provst O. Lund i Agerskov.

En Selvbiografi, skrevet i Svendborg, Februar 1859.

Efter hvad jeg af min moders ytringer har kunnet erfare, var min afdøde fader, Peter Lund, af fødsel en sønderjyde, men hans familieforhold var hende ubekendt. Fra barndommen af havde han nydt god undervisning i de for livets forhold praktiske discipliner, thi han skrev en smuk haand og regnede med færdighed, taledede det tyske sprog korrekt, ligesom han ej heller var fremmed for den skjønne litteratur og eiede en udvalgt samling af dens skrifter. . Efter sin konfirmation blev han anbragt paa Kolding slot som skriver, hvorfra han senere kom til hovedstaden og blev ansat som første kammergjæst hos Frederik 5tes mægtige yndling, grev Adam Gottlob Moltke, en stilling, der gav udsigt til at opnaa et godt civilt embede. Min moder, Johanne Christine Schwarzkopff, var datter af sognepræsten i Kregome i Sjælland, nordmanden provst Isach Schwartzkopff, født i Vardø (eller Verdi) 1686, død 1754, — hendes moder Hedevig Christine Bruun, født 1718, død 1762, hørte til den bekendte Bruunske slægt i Jylland, hvoraf mange descendenter endnu eksistere. Som barn mistede hun sin fader ved døden, hvorefter moderen tilbragte sin enkestand hos et medlem af familien i Sjælland, men da hendes kaar var ringe, og hun havde en stor børneflokk, saa

formaaede hun en beslægtet, krigsraad Willumsen, i Sorø til at modtage min moder til pleje og opdragelse. I hans hus forblev hun til sit 16. aar, hvorefter hun fik tjeneste hos førnævnte grev Moltke som første kammerjomfru, her var hun vidne til Struenses fald og til Moltkes afsked af statstjenesten. Da min moder under sin 15 aars tjeneste hos Moltke var blevet forlovet med min fader, og han ved sin herres formaaende indflydelse var blevet beskikket til tolder i Nykjøbing paa Falster, traadte de i ægteskab sammen. I dette fødtes der 5 børn, nemlig Adam Gottlob født 1778, død 5 aar gammel, — Olaus, fortælleren af nærværende optegnelser, født 1780, Sofie Vilhelmine født 1782, gift med Jens Brandt Kisbye, sognepræst for Aunslev og Bovense i Fyen, død 1846, — Isach Schwarzkopff født 1783 død 1827 som justitsraad og assessor i finanskassedirektionen, — Adam Gottlob, døde 6 aar gammel. Jeg er saaledes den eneste overlevende af mine søskende. 7 aar gammel blev jeg optaget i min onkel provst Schwarzkopffs hus i Skovlænge præstegaard paa Lolland og nød ved ham og en lærerinde undervisning passende for min alder, i forening med hans to døtre. Da jeg var 10 aar, blev jeg sat i Nykjøbing latinskole under den for sit humane væsen og dygtighed i de gamle sprog dengang vel kendte magister, rektor Bastholm. Men hvor forskellig var dengang undervisningen fra vore dage, indskrænket til de gamle sprog latin og græsk, men hvori og vandtes megen dygtighed, for saa vidt angaar tale- og skrivefærdighed, ja, saa udstrakt var sprogmanien, at endog lærebøger i religion som sproggrammatik var skrevet paa latin. Forøvrigt

ser jeg, ligesom flere af mine jævnaldrende, tilbage paa skolelivet med digterens følelse, naar han vemodig udbryder: »hinsides Troja« — — —, thi mange kære erindringer fra hin tid træder frem i min nuværende prosaiske nydelsestomme alderdom. Vistnok var skoledisciplinen den gang streng, endog tyrannisk, thi ved en urigtig analysering af et ord kommanderede hr. Arbelius: »ræk ud«, og haandslag regnede ned paa den arme synder. Men saa tog vi igen rigelig erstatning under den gyldne frihed i de lange ferier og i ugens feriedage, onsdag og lørdag eftermiddag ved forskellige lege, svømning, seilads i den dejlige fjord og fuglejagt paa smaaøer, som ligger spredte derude. Efter at have tilendebragt mit skolekursus dimitteredes jeg 1798 til akademiet 18 aar gammel og erholdt karakteren laudabilis. Jeg blev straks indlemmet i et familieliv, nemlig hos en fætter, der eiede en gaard i st. Kongensgade, hvor jeg havde alt frit i huset. Som følge heraf bestod min omgangskreds fornemlig af Københavnerne og enkelte studenter fra akademiet, thi dengang eksisterede endnu ingen studenterforening eller saadant sammenhold mellem disse musernes sønner, som der nu findes. Medens jeg efter 2den examen forberedte mig til theologisk attestats, udbrød krigen mellem England og Danmark 1801. »I n t e r b e l l a t a c e n t M u s æ«*) og saaledes organiseredes studenter til at udgøre et særligt korps med navn kronprindsens livkorps, bestaaende af 8 compagnier. Og da der var periculum in mora**) blev vi daglig øvede i vaaben

*) Mellern Vaabnene tier Muserne. Red.

**) Fare ved at tøve. Red.

fra 6 morgen til 8 aften. Efter faa ugers forløb ansaas vi tilbørlig indøvede og bleve paa Nørrefælled præsenterede for kronprindsen, der ytrede sin tilfredshed ved at være vidne til vore krigerske evolutioner, derpaa blev vi af marskalatet indbudne til at nyde en forfriskning i forskellige, dertil opførte telte, hvorefter korpsets 2 batailloner dannede to store kredse, enhver med sin musik. Nu drog vi de unge tilstedeværende tilskuerinder ind i kredsen (lig romerne fordem sabinerinderne, skønt ikke med saa lykkelige følger) og opførte med dem flere danse indtil ud paa aftenen, hvorefter man i militærisk orden marcherede tilbage til staden. Forøvrigt kom vi ikke til at gøre brug af den vundne færdighed.

Vel fik vi under slaget paa Københavns red det hverv at slukke bomber, i hvilken Anledning 6—8 huse var tildelte enhver, under hvis kommando nogle ledige personer stod, ligesom og slukningsapparater stod til vor disposition. Det var imidlertid en lykke, at man ikke fik anvendelse for os, thi vi var slet ikke blevne instruerede om, hvorledes vi havde at forholde os med undtagelse af en trykt plakat paa nogle faa linier. Snart herefter fik Danmark vaabenstilstand og dernæst fred. Jeg kunde uforstyrret fortsætte mine studier, gjorde saa, og gik derefter op til theologisk embedseksamen, hvis udfald m. m. jeg kommer til senere at berette. Dog, da det mulig kan interessere de yngre medlemmer af familien ogsaa at erfare noget udenfor mine egentlige studier, og hvilke adspredelser hovedstaden beredte mig, saa vil jeg endnu tilføje følgende. Da forberedelsen til 2. eksamen ikke krævede nogen vedholdende anstrengeelse paa de tider, men levnede megen frihed til at

tage del i forskellige adspredelser, saa benyttede jeg samme, især da min rige fætter, i hvis gaard jeg havde logis, afholdt alle udgifter derved. Saaledes søgte vi ugentlig skuespilhuset, ligesom vi ogsaa vare medlemmer af et dramatisk selskab med forpligtelse til at udføre en eller anden rolle paa scenen, hvoraf ogsaa jeg fik min del. Dette var dog kun et aar, thi jeg blev sysselsat paa en anden og for ynglingen langt behageligere maade. Lige overfor mig i st. Kongensgade boede en italiensk Familie, der havde en datter af udmærket skønhed. Jeg søgte lejlighed til nærmere bekendtskab, hvilket og lykkedes mig ved hyppige besøg hos en student og skolekammerat, som netop havde logis paa samme sted. Vel vovede jeg ikke at betræde familiens dørtærskel, men datteren havde idelige ærinder paa 2. sal, hvor en broder til hende boede i nærhed af anførte student, og saaledes skete det, at vi oftere samtalede, og en gensidig tilbøjelighed opstod i det skjulte, men snart føjede Omstændighederne det saa, at vi kom til at udtale os. Det var i aaret 1801, fjenden laa for København, og nogle familier, blandt disse den her omtalte, flyttede af frygt for bombardementet ud paa Vesterbro. Her stiftede i de dage min tilbedte bekendtskab med en ung, smuk og elskværdig student. At hun selv maa have givet anledning til, at han inklinerede for hende, det vil følgende vise. En aften gik hun og en ældre søster hjem og gav mig et stævnemøde. Under taarer fortalte hun nu, at hin unge mand havde erklæret sig for hendes elsker, sam at han næste dag vilde højtidelig begære hende, i hvilken anledning familien skulde tilsammen give møde paa forældrenes bopæl. Vi skulde altsaa nu

adskilles og sagde hinanden farvel med beklemt hjerter. Dette var 1. akt af dramaet. Næste dag blev jeg af den ældre søster indbudet til en spadseretur, hun berettede, at gaarsdagen havde endt med en stormende familiescene. Frieren havde rigtig mødt, begært søsterens haand, men hovedpersonen gav ham kurven, skønt alle kræfter blev sat i bevægelse til hans bedste, ja man gik endog saa vidt, at man indelukkede den unge pige i et afsides liggende værelse, hvorhen levnedsmidler bragtes hende. Nu voksede mit mod, og jeg fandt mig opfordret til at træde ud af min passive tilstand og sætte mig i virksomhed, først henvendte jeg mig skriftlig til hendes broder, skildrede paa Lafontaines vis den frygtelige uret og despotisme, som var begaaet samt de farlige følger for to elskendes livslykke, hvilket dette maatte medføre og tilføjede en rørende formaningstale. Herpaa fik jeg et alvorligt, forstandigt Svar, der dog ganske forfejlede sin Virkning paa romanhelten. For ogsaa fra anden kant at sikre os begav jeg mig til den afviste frier, skønt jeg blot kendte ham af rygtet. Jeg forefandt ham paa sygelejet, dette var jo ganske i sin orden og hørte med nødvendighed til romanen, og vor samtale foregik i al venskabelighed, sluttede med, at han til videre besørgelse overleverede mig en ring, han forhen havde modtaget, hvorpaa vi adskiltes som perleverner. Jeg har siden, medens jeg boede i Kullerup, fornyet vort bekendtskab, og vi lo begge af hjertet over hin ungdomsdaarlighed. Efter at have som dygtig general vovet dette slag og seiret, fortsatte jeg mine daglige besøg hos den omtalte ven og skolekammerat, havde her fra et Vindue ud til en side-

bygning i gaarden udsigt til hendes værelse, der var arresteret, og her nød jeg kærlighedens glæder, naturligvis kun med mimik, men forstaaelige, og lykkelige gjorde det os. Efter nogle dages forløb fik synderinden atter sin frihed, ja endog tilladelse til at besøge en nabofamilie, med hvem man stod i ven-skabeligt forhold. Her fik de elskende snart arrangeret en aftensammenkomst, hvorunder sikkerhedsforanstaltninger blev trufne, saa at vi trykke kunde overgive os til kærlighedens glæder, saaledes henrandt atter en tid, delt mellem mine studier til attestats, thi disse forsømte jeg ingenlunde, og de uskyldige nydelser som et saadant samfund bringer. Jeg har ofte siden tænkt derpaa med taknemlig følelse, thi dette forhold bevarede mig fra de forvildelser, hvortil livet i hovedstaden saa let fører den uerfarne yngling. Imidlertid blev vore sammenkomster hemmelige, hvilket desuden i elskovsperioden har en særegen interesse. Thi at træde frem for familien og begære datteren, dette stred imod min stolte selvfølelse, efter hvad forud var sket, og jeg tvivlede om et heldigt udfald deraf, da jeg indsaa, at forældrene ei kunde gaa ind paa en forbindelse med en ung mand før han havde udsigt til sikker forsørgelse for en elsket datter, dog der var endnu en værre anstødssten, som jeg i min ungdommelighed aldrig betænkte, nemlig denne, at min forlovede var katolik, og at et ægteskab med hende vanskelig kunde finde sted uden hendes overgang til protestantismen, hvilket familien næppe vilde indrømme. Men nu trak mørke uveirsskyer op. Jeg havde i nogle dage hverken set eller talt med min elskede, dette faldt mig mistænkeligt og foruroligende. En dag indbød den ældre søster mig

til en samtale, hun berettede, at en ung, rig englænder gjorde kur til min tilbedte og var bleven vel modtaget saavel af hende som af familien. Harmfuld udbrod hun, at søsteren ikke var mig værd, og at jeg burde betragte forlovelsen som opløst. Jeg overleverede hende min forlovelsesring, og dermed havde romanen ende, men heraf fremkom en ny forvikling. Ægtemanden i den familie, hvor vi havde vore sammenkomster, blev yderst forbitret paa mig over ophævelsen af denne forening, hvoraf han havde lovet sig megen glæde i fremtiden, begav sig nu til mig i fuld uniform (han var officer) og fordrede øjeblikkelig satisfaktion ved en duel. Mine vistnok grundede indvendinger hjalp intet, og da min fætter i huset trykkede sin sabel i min haand, saa maatte jeg underkaste mig, og da jeg ikke var synderlig stærk i fægtekunsten, fik jeg en blessure i den højre haand, hvoraf jeg endnu bærer mærke, men da contraparten saa blod flyde, omarmede han mig, erklærede, at nu var æren tilfredsstillet, og opfordrede mig til straks at følge ham paa en restauration for at drikke forsoning, dette skete, og efter den tid var vi gode venner. Jeg trak mig nu godt tilbage fra omgangslivet, fortsatte med flid mine studeringer og absolverede i efteraaret lykkeligt hine, idet jeg til embedseksamen erholdt første karakter, hvorefter jeg straks forlod staden for at besøge familie og venner. (Min forrige forlovede blev siden gift med en vis professor, en udmærket kunstner i sit fag, fik i dette ægteskab flere børn, men døde ung, om jeg mindes ret aar 1817 efter en nedkomst.) Som nylig meldt forlod jeg København efter 4 aars ophold, gik ombord paa en Sønderborg-jagt, og ankom til Als efter tre

dages stormfuld seilads. Mit besøg paa øen gjaldt en ungdomsven, Thomas Sabro i Adserballe, der nylig var befordret til dette pastorat og endnu var ugift. I hans lærerige omgang samt ved hyppige besøg i omegnen af Sønderborg tilbragte jeg en høist behagelig vinter. Paa slottet, beliggende ved staden men paa en udkant tæt op til havet, viste man mig det værelse, hvori Christian d. 2. sad fængslet, dengang fandtes endnu den store granitsten, hvortil han var lænket, ogsaa stod samme sted et bord med en stenplade, om dette bord gjorde den ulykkelige konge sig en daglig bevægelse. Pladen havde paa et sted en fordybning frembragt derved, at fangen i forbigaaende stadig strøg tommelfingeren henad samme. I slutningen af aaret 1802 afrejste jeg til Langaa præstegaard paa Fyn for at besøge min onkel provst Conradt, hvor jeg forefandt min elskede søster Sofie, der fra sin barndom var blevet optaget i huset og adopteret som deres datter. Under mit ophold der øvede jeg mig i prædikeembedet, men tog i sommerens løb afsked og drog til Skovlænge præstegaard paa Lolland, hvor min barndomsleder, provst Schwarzkopff endnu levede. Paa denne tid blev en lektiehørerpost ved Nykjøbing latinskole ledig og mig tilbuden. Jeg modtog samme og tiltraadte straks embedet. Alt gik her i den gamle stil. Mine fag var græsk, latin, hebraisk, historie og geografi. Efter 2 aars undervisning i klassen opflyttedes disciplen i øverste, ellers rektorens klasse. Men snart foregik heri en radikal forandring, 1806 skete reformen ved Nykjøbing latinskole, som nu fik navn af kathedralskole. Rektor og hørere gik af med pension, mig troede man dog at kunne bruge, hvor-

for jeg ved kgl. bestalling blev udnævnt til adjunkt med forpligtelse at undervise i religion i alle klasser, samt latin i smaaklasserne. Den lærde biskop, philolog dr. Bloch blev rektor. Mine medkollegaer vare alle dygtige mennesker, hvorved skolen kom i anseelse, ligesom discipelfrekvensen tiltog aar efter aar. Før denne forandring skete, var jeg som hører indtraadt i ægteskab med jomfru Sofie Elisa Peetz, en datter af købmand Peetz i København, og da min svigerfader hørte til Petri tyske menighed, saa blev vi viiede i denne kirke. Min hustru blev en frugtbar moder, og vi samlede snart en børneflokk omkring os, men da lærerlønnen var mig knap tilmaalt, begyndte næringssorger at trænge ind, dog da der paa den tid oprettedes et ordinært kateketembede i Nykøbing borgerskole, søgte jeg samme og blev kaldet dertil. Imidlertid beholdt jeg nogle timer ved katedral-skolen, hvilket i forening med hint embede gav et taaleligt udkomme, dog denne dobbelte lærerpost forøgede mit arbejde indtil overanstrengelse, hvilket havde legemlig svækkelse tilfølge. Hertil kom, at lønnens værdi sank, formedelst udstedelse af en enorm seddelmasse, ned til en højst ringe indtægt, saa at næringssorger atter begyndte at trykke os. Jeg besluttede derfor at ansøge et præsteligt embede, og blev saa kaldet 1815 til sognepræst for Dollerup pastorat i Viborg stift. I vinterhalvaaret fandt min hustru med 4 børn og en tjenestepige et kærligt hjem i København hos sin søster, gift med kancellist Christianson. Ved denne befordring erholdt jeg en for min helbredstilstand mere passende virksomhed, skønt de lokale forhold ikke svarede til mine billige forventninger. Præstegaarden, der for 2 aar siden

var afbrændt, havde min formand i embedet ladet opføre af en nedbrændt bondegaard. Værelserne vare lave, jeg maatte vænne mig til at passere disse krumbøiet, ei heller vare de forsynede med maling, ja storstuegulvet var murbrokker. Hertil mødte den ubehagelighed, at brønden i gaarden styrtede sammen, efter at jeg i foraaet var ved accord med formandens arvinger kommet i besiddelse af præstegaarden, og jeg maatte nu bygge en ny brønd, med en bekostning af 300 rd. Forøvrigt kontraherede jeg ingen gæld af betydning til mit etablissement, men maatte ogsaa derfor indrette den hele husholdning som en kjøbstadbeboer, hvilket foranledigede idelige pengeudgifter, men skaanede mig tillige for prioritetsgæld, hvorpaa flere af mine embedsbrødre i lignende stillinger gik ind, og som i tiden satte dem i trang. Saaledes anskaffede jeg mig successive min besætning og fægtede mig drabelig igennem. Dette var en skyggeside ved mit forandrede opholdssted, men det havde ogsaa sine lyse sider, hovedsagelig denne, at jeg løst fra skoletvangen bevægede mig med frihed, uden hvilken livet snart vorder en ond møie. Fremdeles traadte jeg i forbindelse med en menighed, der, fjernt fra samfund med de store stæder, vistnok levede i enfold uden nogen forfinelse, men saa vare de og betryggede mod de laster og vildfarelser, som forbindelsen med hine bringer ind i almenlivet, derfor var forholdet mellem præst og menighed her hartad et patriarkalsk. Man kaldte præsten »faer«, han var deres konsulent i timelige og aandelige sager, maatte stundom endog udføre en læges gerning, kort sagt han var deres ven i ordets bedste betydning, blev overalt modtaget med

kærlighed og stræbte at gengælde den. I dette lille embede tilbragte jeg 6 aar, hvilke jeg henregner til den lykkeligste del af mit liv. Stedet var vel ikke et Arcadien*), thi den nøgne hede var vor nærmeste omgivelse, og i præstegaardens med et tørvedige indhegnede have havde hverken Pomona eller Flora*) hjemme, kun et piletræ med en græsbænk under tilbød en vederkvægende skygge i de varme sommerdage. Her sad jeg med min elskede hustru mangen smuk dag og nød under oplivende samtale eller læsning den behagelige brune nektardrik, eller vi i forening med vor børneflokk gjorde excuser ned til det yndige Hald med dets himmelstræbende skove og dybe fiskerige sø, eller vi faldt ind til slottets gæstfri eier, eller til andre tider besøgte min embedsbroder kolonipræsten i Frederiks præstegaard. Vistnok havde disse besøg ingen kunstnydelse at tilbyde, men de vare dog vederkvægende for hjertet og den isolerede, den fra samfundet adskilte tilstand, hvori vi befandt os og gjorde omgængelsen indbyrdes desto kærere, thi vi følte, at vi ei kunde undvære hinanden, og saaledes sluttedes en fortrolighed, en venskabspagt, paa hvilken jeg efter snart 50 aars forløb endnu ser tilbage med længsel. Ja, ogsaa jeg var i Arcadien! Jeg kan ved denne lejlighed ikke forbigaa at nævne stiftets mod den ham underordnede geistlighed saa humane og kærlige biskop, dr. theol. Bloch, hvis hus stedse stod aabent for omegnens præster, hvem han ofte indbød til sig,

*) Arkadien er et græsk Landskab med en nøjsom, haardfør Hyrdebefolkning. Er i Litteraturen Udtryk for landlig Lykke. Red.

*) Frugternes og Blomsternes Gudinder. Red.

ligesom jeg i hans elskelige familiekreds nød megen opmuntrende glæde og ved hans egen belærende omgang modtog mangt et gavnligt ord og raad til embedets værdige førelse. Ja, saa vidt gik hans opofrende godhed, at mangen pengeforlegenhed hos den trængende unge præst blev ved ham afhjulpet eller dog formildet. Ei heller var denne nære forbindelse uden velgørende indflydelse i andre retninger, for saa vidt den tjente til at forebygge den rusticitet**) hvortil den yngre i sin isolerede stilling let kan henfalde, og paa den anden side bevarede eller dannede det urbane væsen og sandsen for videnskabelig fremgang. Begge fornødne til at begrunde den geistliges agtelse og til at virke med velsignelse i samfundet. Efter denne lille episode gaar jeg videre til pastoratets anliggender, dette havde sine særegne besværligheder navnlig m. h. t. sognereiser, her var 3 kirker, af hvilke de 2 besørgedes af præsten med fuld gudstjeneste hver prædikedag, medens det saakaldte messefald fandt sted i den tredie, naturligvis alternative. Min præstegaard laa adskilt fra dem alle, saa at sognereisen til den nærmeste var $\frac{1}{2}$ mil, til den næste 1 mil og til den tredie omtrent $1\frac{1}{2}$ mil, og reisen besværliggjordes derved, at en stor del af veien løb igennem hede og var hartad ufremkommelig ved stærkt snefald om vinteren. Saaledes maatte jeg i 1817 flere gange ved sognemændenes hjælp betjene mig af 16 Heste, og uagtet jeg tiltraadte udreisen før dag, var jeg næppe i stand til efter endt forretning at naa hjemmet, før den mørke aften faldt paa, dog i en ung,

**) Nedsynkning i Ukultur. Red.

kraftig alder anser man kun lidet besværligheder og farer (ogsaa de sidstnævnte mødte mig), og jeg gik frelst ud af dem. Da det danske cancelli havde erfare, at der i stiftet fandtes flere ikke seminaristisk dannede lærere, som ikke kunde tilfredsstillende skoleanordningens fordringer til den betræffende, og man ikke uden videre kunde afskedige dem, saa blev flere præster efter forudgaaet indstilling af høiere vedkommende anmodede om at ville hver i sin omkreds undervise videre dem blandt hine, som dertil var receptive. Saaldes skete samme anmodning til mig, og jeg skikkede mig nu dertil. 10 lærere meldte sig hos mig, blev indkvarterede hos bønderne i nærheden og mødte sommeren igennem daglig til undervisning. Efter 2 aars forberedelse troede jeg dem kvalificerede til offentlig prøve, hvilken da foretoges i overværelse af biskoppen, amtsprovsten og to sognepræster. Eksamens udfald overtraf min forventning, thi 3 lærere erholdt udmærkelse til hovedkarakter, 5 meget godt og 2 godt. Denne fra min side aldeles praktisk udførte gerning maa formentlig have tjent mig til anbefaling hos det danske cancelli, thi da jeg kort efter ansøgte Glenstrup pastorat i Aarhus stift, blev jeg beskikket til dette embede aar 1821, altsaa 6 aar efter min vocation til Dollerup. Dette ny embede laa ikkun 6—7 mil fra mit hidtilværende opholdssted og medførte ingen besværlighed ved flytningen. Vel fandtes ved min ansættelse enke paa kaldet, men hun døde inden naadensaarets udløb, og saaledes befriedes jeg fra denne byrde. Og da pastoratet bestod af et sogn med en tæt ved præstegaarden beliggende kirke, skaanedes jeg for de lange og besværlige sognereiser og erkendte med taknemlig-

hed denne store lettelse. Hvad bopælen angaar, da vandt jeg ikke noget ved forflyttelsen, thi den var paa en maade en dobbeltbygning hvoraf halvdelen, langt tilbage i tiden, var opført af materialier fra en del af Mariager nedbrudte kloster, og et stort, koldt, uhyggeligt lokale med smaa blyvinduer, den anden halvdel var nyere i nuværende præstegaardsstil og ret takkelig. En lille forsømt have sluttede sig til samme, den jeg stræbte at forbedre ved plantning af frugttræer m. v., og arbeidet derved lønnedes til min glæde med gode frugter. Forøvrigt var min stilling som præst og forholdet til menigheden anderledes end i Dollerup. Glenstrups beliggenhed i Randers amt, sognets nærmere forbindelse med staden Randers, hvorved man tilegnede sig kjøbstadlivets anskuelser i meget, og maaden at være og leve paa, havde under den tiltagende velstand avlet en luksus i levemaade, en uafhængighedsfølelse, der grænsede til hovmod, hvorved man rev sig løs fra den simple enfold i troen og fra kærlighed i omgængelse, kort sagt, forholdet var meget forskelligt fra det patriarkalske, idylliske liv, vi førte i Dollerup; men hvor kærligheden fortrænges af en kold, hovmodig aand, der savner man visselig den fortrolige, glade nydelse, kun hin kan give. Imidlertid gjorde jeg min tjeneste i evangeliet med tilfredshed, og ved herrens naade ikke uden aandelig velsignelse. Til mine adspredelser henregner jeg seiladsen paa Glenstrup $1\frac{1}{2}$ mil lange og 24 favne dybe, fiskerige sø, hvor jeg ved hjælp af mine to ældste sønner daglig kunde forsyne huset med fortræffelige aborrer, aal, og helt, de sidste fangedes ved juletid. Det er mærkeligt, at helten, hvis rette hjem

er Limfjorden med sit brakvand, har kunnet finde adgang til Glenstrup ferske sø, men jeg formener, at denne har langt tilbage i tiden staaet i forbindelse med havet. Det hele terrain er lavt beliggende og har maaske engang udgjort en fjord, som skærer ind i landet fra østen til Glenstrup sø, og saaledes forklarer jeg heltens fremkomst i denne. Til vore adspredelser hørte fremdeles jævnlig og venskabelig omgang med den kærlige Bergmanske præstefamilie i Mariager, samt med den Sadolinske i Nørbæk. I den sidste lærde og dygtige præst fik jeg en trofast ven og veileder i religiøs videnskabelig henseende, ligesom jeg ei heller forgæves raadførte mig med den erfarne Bergmann i alt, hvad angik embedets verdslige anliggender. Under mit ophold i Glenstrup forbedredes min økonomiske forfatning kendelig, dels derved at min gamle moder drog til mig og hvis rundelige enkepension ved mange lejligheder ydede mig bistand, ligesom de tid efter anden stigende kornpriser bragte mig saa vidt, at jeg i aaret 1827 ganske blev udfriet af den private gæld, der siden 1815, altsaa i hele mit præsteliv, havde tynget paa mig. I efteraaret 1828 blev Kullerup pastorat paa Fyen vacant. Jeg ansøgte samme, blev kaldet og tiltraadte embedet ved Advent. Det var fornemmelig familieforhold, som bevægede mig hertil, thi min søster, den eneste overlevende af 4 søskende, var i 1 mils afstand fra Kullerup gift med pastor Kisbye i Skalkendrup, og dette stillede i udsigt et kært omgangsliv for mig og mine. Næste foraar, da naadensaarets anliggender var ordnede, drog min hustru med vore 4 yngste børn, (de 3 ældste sønner blev tilbage i Jylland), min gamle

mor og vort trofaste tyende, som havde fulgt os fra Nykøbing, til mig i Kullerup præstegaard. Hvilken glædelig genforening, hvilken fryd at kunne trykke de elskede til mit bryst efter et saa langvarigt og dybtfølt savn. Og saa den slaaende forandring i opholdssted. Her Danmarks yndigste provins med dens herlige bøgeskove, søer og frugtbare sletter, hisset øde hedestrækninger mellem marker, hvis dyrkning kun giver et tarveligt udbytte. Ja, folket selv synes mig ogsaa i aandelig henseende at have modtaget forskellige indtryk af de forskellige landstrøg, samme beboede. Thi hvo kender ikke den muntre, livsglade, velvillige, men ogsaa noget letsindige fyenbo, og paa den anden side den alvorlige, betænksomme noget paaholdende jyde. Saa-danne forandringer er jo extremer i menneskenaturen, som opholdssted og forhold kan frembringe. Her i dette Kanaans land blev vi med største gæstfrihed modtaget af de mange intelligente familier, som omgav os. Paa den ene side og i selve pastoratet havde jeg paa Julskov den dybt tænkende, retskafne og som praktisk landmand velbekendte Langkilde, samt den dygtige jurist og behagelige selskabsmand, birkedommer Haastrup paa Liselund. Paa den anden side laa i en $\frac{1}{4}$ mils afstand gaarden Biskopstaarup, hvis eier, Petersen, en blid og kærlig mand, var gift med min søsterdatter. Lidt længere borte i samme retning, traadte det smukke Hindemae frem, hvor den flersidig dannede eier, proprietær Mourier, universalgeniet, (thi alt, hvad han kastede sig over, endog de mest heterogene genstande, lykkedes til forbavselse under hans hænder), som med sin aandrige, blide og skønne hustru hyp-

pigt samlede til sig egnens bedste familier, og i hvis venlige hus mangan ædel nydelse i aandens og kunstens rige tilbød sig. Dog, den reneste nydelse fandt vi i min svoger Kisbyes hus, vort andet hjem, hvor vi og vore børneflokkede ofte samledes, ligesom hos os, her var glæden saa meget desto inderligere, det nære slægtskab aabnede hjerterne til fortrolig meddelelse, ligesom disse hævede mangan bekymring og skænkede raad og trøst, thi ingen lykke er varig her paa jorden, og tunge prøvelser skulde snart falde over os. En art kolera, som angreb det vestlige sjælland og bortrev mange, strakte sig ligeledes til os, saa jeg nær var blevet dødens offer. Men det haardeste stød traf mig, da en brysttæring udslykkede en haabefuld datters livslys, ligesom vattersot aaret forud havde bortkaldt min 84 aar gamle moder. Vor sorg over disse tab, især min elskede hustrus, var dyb og smertelig og bragte hende paa gravens rand. Vel blev hun restitueret, men sindet led, og stedet med dets omgivelser og behagelige omgangskredse havde for hende tabt deres ynde. Dette bevægede mig til atter at søge forflyttelse, som ogsaa lykkedes, idet jeg i aaret 1832 blev ansat som sognepræst for Østertørslev menighed i Aarhus stift. Vel sagde jeg saaledes farvel til mit yndige Fyen, som man passende har kaldet »Danmarks have«, og jeg forsøgte mig atter i det alvorlige, koldere Jylland. Men jeg kom dog til en frugtbar egn af halvøen, der ingenlunde var blottet for skønheder, nemlig paa østkysten, mellem Mariager og Randers med dens herlige skove, bakker og udsigter over Kattegattet. Præstegaarden var gammel, men ret godt vedlige-

holdt. Haven smuk og rig paa frugttræer, ja en tætsluttet allé gik tværs igennem samme og førte op til den tæt ved liggende kirke. Ogsaa naadensaaaret havde sine behageligheder, thi jeg fandt i enken paa kaldet en forekommende, deltagende veninde, som med opofrende omhu plejede mig i min dengang legemsvage tilstand, som derved noget formildedes. Et halvt aar efter min ansættelse ankom hustru og børn hertil, og nu begyndte atter vort afbrudte, kære præsteliv. Saaledes herandt omtrent to aar under en rolig og nydelsesrig virksomhed i kaldets gerning og opmuntrende adspredelse ved excursionser i omegnen og styrkende beskæftigelse i mark og have. Men denne idylliske tilstand blev snart afbrudt paa en mindre behagelig maade. Distriktsprovsteembedet over Nørrehold, Gerlev og Onsild herreder blev ved hidtilværende provst Lercke-Jørgensens forflyttelse til kjøbstaden Vejle vacant, og jeg udnævntes — for mine synders skyld, kan jeg tro — til hans successor. Her aabnedes en vid, trættende, ja overanstrengende mark for mig. Med forbigaaelse af de aarlige kirkers og præstegaardes syn, samt visitation af 34 skoler vil jeg kun nævne undersøgelsen af skole- og fattigvæsenets ligninger, samt over 70 regnskaber af samme slags, ligesom bestyrelse af en skolekassekapital paa over 6000 rd., og den overvældende korrespondance, som alt dette førte med sig. Ej heller blev jeg skaanet for ubehagelige forviklinger med en enkelt af embedsbrødrene, nemlig med en velbekendt jysk digter, Sten Stensen Blicher, der slet ikke kunde bekvemme sig til at følge de befalede regler og former i embedets mere

verdslige sager, hvilket gav mig idelige bryderier. Men jeg mindedes mig Horats' bekendte ord om genus irritabile vatum,*) oversaa meget, saa vidt det kunde bestaa med min pligt, ligesom jeg bestræbte mig for, at sligt ei skulde virke forstyrrende ind paa min sindsro. Forresten var provsteembedet kun lidet lønnende i pecuniær henseende, thi mit hele gehalt var aarlig 27 td. byg, som næppe kunde dække de med posten forbundne udgifter. Imidlertid havde jeg den glæde at kunne ved min medvirkning se flere duelige og værdige skolelærere forfremmede til embeder i provstiet. Omsider trættedes jeg ved arbeidet, der blev mig hartad en ond møie, fordi samme lagde hindring iveien for min præstlige gerning, som dog var mit egentlige kald og min lyst.

Jeg søgte derfor allernaadigst forflyttelse og blev saa i juni 1838 kaldet til sognepræst for Agerskov menighed i Tørninglehns provsti. Dette kald bragte mig i en stilling, der i flere henseender var forskellig fra de forhenværende. Her fandt jeg en vel opført, grundmuret præstegaard, kirken isoleret paa marken og prangende med et himmelstræbende spir, hvad der er almindeligt her i Nordslesvig. Kaldets indtægter vare rundelige, især hvad høitidsopfret angaar, der var fast bestemt, saa at ethvert konfirmeret individ havde hver gang at erlægge 10 skilling, og disse kunde, som en anden skat, uden videre exekveres ved udpantning. Hertil kom, at de offentlige udgifter var ubetydelige, thi kirken afholdt de væsentligste, et

*) Digternes let tirrede Slægt.

gunstigt privilegium for geistligheden fra hertugernes tid. Men det var embedsgerningen selv, som gjorde stillingen behagelig, de kommercielle anliggender vare hartad fri og uafhængige af høiere autoriteter. I forening med fattig- og skoleforstandere foretoges ligninger og reparationer, og disse blev slet ikke indstillede til approbation, ligesom ei heller noget offentlig regnskab indgaves til revision og decision. Alt saadant afgjordes mellem kommunens repræsentanters tilsyn og bleve nogle steder i provstiet henlagte til eftersyn af vedkommende sognebeboere. Fremdeles var sognepræsten her fritaget for de idelige skrivelser i verdslige sager. Han var altsaa geistlig embedsmand i ordets sande betydning og høstede deraf megen glæde, thi en ægte protestantisk aand havde bevaret sig hos folket. Kirken blev flittig besøgt og under gudstjenesten viste sig en stilhed med tilsyneladende andægtig stemning, der tillod ordet at finde indgang og forhaabentlig ikke kom og svandt uden frugt. Ogsaa med hensyn til al omgængelse i det private liv havde jeg anledning til at gøre de behageligste erfaringer. Jeg fandt sammenligningsvis, at folket her stod paa et høiere kulturtrin end de af Danmarks provinser, hvor jeg forhen var bosat. Og Nordslesvigerne fortjente i sandhed de opofrelser, som patriotsindede mænd havde gjort til anskaffelse af sognebibliotheker, hvoraf agerskov fik sin del, der flittig afbenyttedes. Som følge heraf hørte det til mine opmuntrende nydelser at modtage flere af sognemændene i mit hus, hvor forstandige samtaler rige paa behagelig adspredelse, førtes. Tilvisse! Nordslesvigerne er et sjældent

folkefærd, ogsaa i sædelig henseende, i særdeleshed Agerskov, thi det hørte til sjældenheder, at børn fødtes udenfor ægteskab, paa enkelte undtagelser nær. Ja, ungdommen var i saa henseende et smukt, lysende eksempel. Efter endt dagsgerning samledes man, ikke i kroerne, men alternative i familierne og tilbragte tiden med samtaler, læsning, sang eller med uskyldigt kortspil. Ei hørtes i dette samfund raa, syndig banden, ligesom stærke, hidsende drikke vare forviste derfra. I saadanne behagelige omgivelser tilbragte jeg mange lykkelige aar. Nydelsen forhøiedes endnu mere derved, at jeg i sognets degn havde en kundskabsrig, retskaffen og ædel mand og i ham en oprigtig ven. Men nu kom krigen og med den en forandret og paa flere maader pinlig tilstand. Berøvede enhver bistand at vore militære vare vi idelig udsatte for en hver som helst raa og voldsom behandling af fjenden. Hyppige gennemmarcher og indkvartering, stundom indtil 100 mand, forstyrrede vor ro, ja, end ikke natten stod til vor raadighed, thi ikke sjælden buldrede man paa dørene med dragen sabel og ved kommandoordet: »heraus«, maatte jeg i puris naturalibus*) ud af sengen for at give tilsvær paa de sædvanlige spørgsmaal: »wo sind die Dänen?« At indkvarteringen i masse berøvede os en del levnedsmidler, som siden savnedes til familiens underholdning, det kunde man vente sig, men at ordentlig organiserede krigere, hos hvem streng disciplin bør findes, kunde bekvemme sig til, listeligen, at berøve eieren gaardens fjerkreaturer, tobak, vin

*) ganske nøgen. Red.

m. m., dette havde vi langt fra tænkt os, men saaledes gik det til for mit vedkommende. Det var især bayrerne, som her gjorde sig skyldige, for en del styrede af religiøs fanatisme. Dog, inden jeg fortsætter min historiske beretning, maa jeg gaa lidt tilbage i tiden, fremstiller altsaa følgende: Man vil erindre, at ved oprørets udbrud bestod fjendehæren fornemmelig af de saakaldte friskarer, hvilke efter det for os mindre heldige slag ved Slesvig trak i masser op i Nordslesvig, da disse nu nærmede sig Agerskov, og jeg af vore tyske embedsmænd blev udpeget som en farlig person, formodentlig foranlediget derved, at jeg havde ladet afholde sammenkomster hos mig af dansksindede venner, navnlig professor Flor, H. Krüger, Laurids Skau, redaktør Koch og flere, saa havde jeg al grund til at frygte for min sikkerhed. Jeg besluttede altsaa at flygte med min familie til Fyen, hvor jeg fandt et venligt asyl paa Kjærsgaard. Det viste sig strax, at jeg havde kalkuleret rigtigt, thi dagen efter min afrejse ankom en vis major, Jensen Tusch, til Agerskov, ledsaget af nogle dragoner for at afhente mig. De holdt ved præstegaarden, undersøgte enhver krog i huset, og drog, da han fandt sig skuffet, under drøie eder og forbandelser atter bort. Saaledes henrandt omtrent tre uger, dog, længslen efter hjemmet lod mig ingen ro, thi jeg indsaa, at min kære Agerskov menighed behøvede min bistand. Jeg besluttede da for min person at vende tilbage, men da passagen over Middelfart var afspærret, nødsagedes jeg til pr. dampskib at reise over Aalborg, opholdt mig noget i Hobro og drog saa igennem Jylland til mit hjem, hvor jeg indtraf til

vaabenstilstanden og traf alt roligt. De vilde friskarer havde under min fraværelse besøgt præstegaarden, men uden at molestere mine eiendele. Efter denne parentes griber jeg atter traaden og fortsætter historien. Naar jeg undtager de besværlige ægtreiser, som gik lige ned til staden Slesvig, samt de kostbare leverancer af alle slags, endog sengeklæderne til lazaretherne, skete os ingen overlast, nemlig for mit vedkommende; thi jeg var saa heldig at faa høie officerer i indkvartering, og disse holdt saa vidt muligt deres undergivne til orden. Her havde jeg leilighed til at stifte bekendtskab med flere aandrige, retsindede kommandører, af hvilke flere erkendte uforbeholdent, at hertugdømmerne vare i sammenligning med Tyskland at misunde, thi folket sad i velstand, boede hyggeligt og regeredes med retfærdighed. Derfor saa de med bitterhed ned paa oprøret og skøttede ei om at fraternisere med den slesvig-holstenske armé. Saaledes slap jeg vel ud af ilden, vel noget forbrændt i finansiel henseende, men saa havde jeg et godt lægedomsplaster i pastoratets rundelige indkomster, og snart var svien forsvunden, uagtet vi sønderjyder paa den kant ingensinde fik nogen erstatning for det lidte tab, hvad dog fandt sted i Nørrejylland.

Jeg kan ikke undlade at fremkomme med en episode af krigerlivet, saaledes som følger: Nabo-kaldet Beftoft, omtrent 1 mil fra Agerskov, var i almindelighed sædet for det største røre, endog for skærmydsler med fjenden. Thi den velkendte patriot Krüger boede der, og slesvig-holstenerne vare idelig paa færde for at fange og transportere ham til

Rendsborg, hvilket dog ikke lykkedes dem. Jeg reiste ret ofte til Beftoft, fordi jeg kunde gøre regning paa at blive vidne til smaaaffærer med hine og vore dragoner, som laa hist og her der omkring. En dag var jeg saaledes kommen til Beftoft, hvor alle for øieblikket befandt sig i en spændt forventningsfuld tilstand. Man havde nemlig erfaret, at 1 mil østen for byen havde til samme tid en vis grev Reichenbach, kaptajn for en afdeling friskarer, indfunden sig tillige med 2 ordonnantser, i en nærliggende kro for at bestille kvarter til sit mandskab, som næste dag skulde møde paa samme sted. I Beftoft var just dengang en deling danske dragoner, og med nogle af disse drog den frivillige løjtnant Jagd (nu folkethingsmand) afsted til den anførte kro i haab om at fange Reichenbach. Denne mærkede uraad, steg til hest og flygtede hen imod Beftoft by. Som jeg stod ved vognen for at køre hjem, hørte jeg stemmer bag mig raabe: »Hug ham ned«, og i samme øjeblik for en rytter i stærk fart tæt forbi mig. Nu var nogle skridt derfra og ved siden af gadeveien en dansk dragon posteret og lidt fjernere to andre, saa at stillingen virkelig var kritisk nok for Reichenbach, thi ham var det! Af denne knibe udredte han sig paa følgende maade. Han for tæt forbi første dragon, hug til denne, der maatte indskrænke sig til at aftarere slaget, satte dernæst over et stengærde ind i en lille have og derfra over et andet gærde ud paa marken. Nu galopperede han langs ad denne og dreiede af ved den nordre ende af byen, hvorfra han vilde søge frelse over en eng ind i en lidt derfra liggende skov, men her stødte han paa en ny hindring, nemlig en

dyb og bred aa, der løb tæt om engen, han skulde ind paa. Han var saa heldig at træffe det eneste vadested over aaen og red ind ad skoven til, men her var maalet for hans anstrengelser, thi dragoenen Anker fangede ham, og han blev paa en vogn ført tilbage til Beftoft kro. Jeg traadte til og fandt Reichenbach i en stærkt saaret tilstand, over nakken havde han et frygteligt sabelhug, den høire kind var flækket helt igennem, desuden havde han et stort saar i hovedet og paa den ene arm, vognen var fyldt med blod. Da aftenkulden havde indfundet sig, og lazarettet, hvortil den haardt saarede skulde føres, laa i 2 miles afstand fra Beftoft maatte en foreløbig forbindelse anses for høist fornøden. Jeg tilbød greven at udføre, hvad jeg i saa henseende formaaede, men jeg indsaa vanskeligheden i det paatagne hverv, da jeg ikke er lægekyndig og ei havde de sædvanlige forbindingsrekvisitter ved haanden. Blodet strømmede voldsomt ud af det gabende saar, og jeg, i forening med min søn, søgte forgæves at standse det. Imidlertid fandt den saarede selv paa et middel, hvilket jeg vel kendte som praktikabelt, men ømmede mig ved at bruge, nemlig vineddike, en serviet gennemblødt heri lagdes rundt om hovedet, og skøndt dette omslag var meget smertefuldt, forraadte ikke et ord eller en mine dette. Saaledes standsedes blodtabet, og den saarede reiste sig med de ord: »nu ville vi videre fort«. Han blev nu kørt til hovedkvarteret i Maugstrup og laa kraftløs af blodtabet udstrakt i vognen. Reichenbach blev siden helbredet, men havde faaet nok af krigen, tog afsked fra tjenesten og begav sig hjem til sine godser. Han var en modig ung mand med selv-

beherskelse og ro i sindet, skade at han ikke fægtede for en bedre sag. Af foranstaaende ses, at Beftoft var ligesom brændpunktet i omegnen, hvorfra slige krigstildragelser stundom udgik. I Agerskov derimod gik alt sin sædvanlige rolige gang. Vel syntes undertiden vor tilstand at være forbunden med fare, skønt paa anden maade, af de indkvarterede fjender, der omgikkes høist skødesløst med ild og lys; thi i den med halm opfyldte lo, hvor de havde natteleie, klinede de lys paa væggene og røg cigarer paa leiet, saa at præstegaarden var udsat for brandfare. Men forsynet vaagede over os, ja indgød en saadan ro, at vi uden ængstelse søgte vort natteleie, overgav os med tryghed i søvnens arme og vaagnede om morgenen styrkede paa sjæl og legeme. Ligeledes respekterede den i nogen tid oprettede oprørsregering de tørninglehnske præsters modstand, thi da vi i forening ved et møde efter opfordring af en fra hin side udsendt befuldmægtiget vægrede os ved at publicere fra prædikestolen regeringens lov- og pligtstridige anordninger i et reskript, (hvorefter en mulkt paa 100 rd. cour. dikteredes for første gang at have efterladt paabudet, men skete det atter, da skulde suspension fra embedet følge,) blev dog denne truhsel aldrig iværksat. Omsider kom den velsignede fred, hvorunder vi i ro og med haabefuld glæde kunde tage vare paa vor sædvanlige gerning. Dog følte jeg paa grund af min høje alder og den ugunstige virkning, som krigsaarene havde haft paa min helbredstilstand, mig nu mindre skikket til at udføre min kaldsgerning efter pligt og samvittighed, og paa saadan maade, at jeg kunde tilfredsstille min menighed og mig selv i alle stykker.

Jeg behøvede altsaa en medhjælper og fik efter indgiven ansøgning en vis Vaupell til Kapellan persona, som efter 3 aars funktion hos mig forflyttedes til Bornholm, og i hvis sted blev mig beskikket hr. Lohmann i samme egenskab, en elskelig mand, i hvem jeg fik en behagelig omgangsven og menigheden en dygtig, samvittighedsfuld og troende lærer, han vil stedse blive i min erindring med teknemlig hengivenhed. — Straks efter den førstnævnte kapellans forflyttelse faldt den bitre sorg over mig at miste min elskede hustru, hun afgik ved døden den 23. juni 1855, i sin alders 70. aar, hun, forhen den utrættelige, virksomme, forstandige bestyrerinde af huset og den kærlige, trofaste ægtefælle og moder, var det sidste halvaar nedsunken i en mere sløv tilstand og var mæt af dage, som hun selv ytrede, men dette var tillige for os en forberedelse paa den sørgelige skilsmisse, som siden fulgte. Hun blev angreben af en leversygdom, som gik over til gulsot, dog var denne tilstand ikke forbunden med smerter, ja hun var endog med undtagelse af nogle faa dage bestandig oven senge, beskæftigede sig, saavidt kræfterne tillod det, med haandarbejde, spadserede støttet paa min arm i vor hende saa kære have, hvor hun afvekslende hvilede sig paa en havebænk, hendes yndlingsplads i en allé med to fiskedamme i forgrunden og udsigt til marken. Oh, hvor mange fromme tanker ere oprundne i hendes kærlige hjerte, hvor mange tillidsfulde bønner for ægtefælle og børn, thi hun elskede naturen og erkendte i dens skønhed Guds visdom og godhed, og dette førte forestillingen hen paa dem, som nærmest laa hende paa hjertet, og styrkede troen paa herrens milde forsorg

for dem efter hendes bortgang. Som hendes sidste dage vare rolige og smertefrie, saa vare og nætterne, skønt uden nogen ret vederkvægende søvn. Vel beredt til fuldendelsen i døden og fattet herpaa, hvorvel hun af kærlighed til sine nærmeste ikke yttrede sig derom for disse men kun for de mere fjernstaaende i huset, hensov hun mildt og stille ved et aandepust anførte dags aften kl. 7, og blev begravet 5 dage efter, ledsaget til sit hvilested af omegnens præster, vore trofaste venner og en talrig del af menigheden. Hun hviler nu med fred paa Agerskov kirkegaard ved siden af en kærlig veninde, sogne- degnens hustru, som 3 aar forud var bleven hjemkaldt. Over hendes grav lod jeg opføre et minde, der vel er samme forkrænkelighed undergivet som hendes derunder nedlagte støv; men, o herlige trøst! Aanden er kommen til gud, som gav den. — — —

Før den kæres bortgang havde hun den glæde at se mig dekoreret med ridderkorset for 50 aars offentlig embedstjeneste. Ved denne højtidelighed indfandt sig stiftets biskop, Daugaard, samt omegnens honorationes, geistlige og verdslige. Ligeledes mødte en deputation af min menighed, der overbragte mig et smukt taffeluhr med passende inscription anbragt paa en sølvplade, som vidnesbyrd om den tillid og hengivenhed, jeg under min 20 aarige virksomhed iblandt dem havde været saa lykkelig at vinde. Min festglæde blev forøget ved, at mine børn fra Jylland og Fyen med familie overraskede os med deres nærværelse. Dagen endte med fryd og gammen ikke alene for os, men ogsaa for eliten af mine sognemænd med deres hustruer, som vare indbudne. Jeg bevarer denne høitidsdag i kærlig erindring og vil fremdeles gøre dette.

Jeg gaar nu over til kortelig at omtale de sidste dage i mit embedsliv. Efter min trofaste hustrus bortgang drog en savnets og mismodigheds aand ind, saa i huset alt omkring mig syntes øde og tomt, og hvor jeg gik og stod, fornyedes stedse erindringen om, hvad vi paa dette eller hint sted havde oplevet sammen, hvilke glæder, ja, ogsaa hvilke bekymringer den mangeaarige fastprentede deltagelse havde ydet os. De første vare nu tabte, men ogsaa de sidste vare forsvundne. Imidlertid vedvarede savnet og længslen og fremkaldte derved ønsket om at blive entlediget fra embedet. Hertil kom, hvad der modnede min beslutning, at min kapellans sygelige tilstand gjorde det fornødent for mig at udføre gudstjenesten og andre forretninger ved embedet og dette midt i vinterens hjerte, hvilket min høie alder gjorde besværlig. Jeg ansøgte altsaa om entledigelse og erholdt samme under 20. decbr. 1857, ligesom en god pension forundtes mig. Vi holdt nu et familieraad angaaende vor fremtidige bopæl. Valget var givet os mellem Hobro, hvor jeg havde to gifte og der etablerede sønner, den ene postbefordrer og den anden farver, samt Rødkilde paa Fyen, hvor min datter Josefine gift med forpagter Langkilde boede. Vi bestemte os for sidstnævnte plads, men da forpagterens indskrænkede leilighed ikke kunde modtage os, leiede jeg 2 mil derfra i Svendborg en hyggelig leilighed. Her har jeg, min ugifte datter og vort tro tyende for tiden vort opholdssted og nyde, Gud være lovet, god helbred og ere vel placerede og modtagne i kærlighed af en del af familien af min afdøde søster og mangler ingenlunde behagelig adspredelse. Min tredie søn er bosat som farver

paa Samsø, har giftet sig ind i en hæderlig familie sammesteds, sidder i gode kaar og har en stor børneflokk. En fjerde søn er etableret i Amerika ved Michigansøen, han eier en farm af god værdi, der i forening med anvendelse af hans kunst som portrætmaler ernærer en talrig familie. Han har forhen i en række af aar gennemgaaet tunge prøvelser, men disse ere nu overvundne. For min ugifte datter og vort ganle tyende har jeg sørget ved en testamentarisk disposition, saa at de efter min bortgang ikke vil kunne savne deres anstændige udkomme. Alting er saaledes beskikket mig og mine paa det bedste. Gid vi kun ret af hjertet maatte paaskønne denne herrens ufortjente naade. Ja, gid i besynderlighed jeg, for hvem dagen stærkt hælder, hvis sildige aften endog er kommen, stedse maa ihukomme, at efter døden er dommen, at jeg i bodfærdighed og tro forbereder mig til en frydelig gensamling med de elskede, som ere gangne forud, og af naade bleve optaget i vor Herre og Frelsers Jesu Christi evige rige! Hertil give Gud kraften i min skrøbelighed ved hans værdige Helligaands bistand.

Supplement.

Henhørende til forholdene i min barndom og tidlige ungdom. Høist forskellig var da familie- og selskabslivet fra det, som nu finder sted. Dengang hyldedes det gamle kærnesprog »Morgenstund har guld i mund«; man forlod søvnens leie endog i vintertiden om morgenen Kl. 5. Embedsmanden in specie søgte sin skrivepult, husmoderen sin rok eller sytøj, ja, denne tidlige opstaaen strakte sig ogsaa til børnene, som nu bleve holdte til at læse over

paa deres pensa til skolerne. Vor frokost var øl og smørrebrød, hvorimod de fremmede produkter af kaffe og the udelukkende forbeholdtes husets ældre medlemmer, saa at jeg først som student fik andel i disse paadragne livsfornødenheder. Vor aftensmad lignede ganske frokosten, med den forskel, at øllet blev nydt i kold tilstand og til at slukke tørstén. Skete det undertiden, at vore forældre vederkvægede sig ved et varmt aftensmaaltid, da vare vi børn vel tilstede, men kun som tilskuere, thi det var en opdragelsesmaxime, at denne alder skulde vænnes til nøisomhed og selvfornægtelse, egenskaber, der ikke blev uden velgørende virkning for den paafølgende modnere alder. Ei heller kendte man i den tid til børnefestivitater saasom baller og fødselsdagsgilder, hvorved befrygtedes, at forfængelig glimmersyge og egoisme tidligt indplantedes i de unges hjerter. Fremdeles havde selskabslivet et ganske andet udseende end i vore dage. I almindelighed var omgangskredsen indskrænket til 1 a 2 familier. Man kom sammen om søndagen, beværtedes med the, skaaren smørrebrød og øl, undertiden tillige med nogle smaa kager, og man underholdt sig, mændene med kortspil sædvanlig Polskpas, konerne med sang og samtaler. Som livet i familie- og selskabslivet var frugalt, saaledes var ogsaa klædedragten. Den sædvanlige var et produkt af husfliden, ved hvis hjælp konen selv besørgede familiens fornødenheder i saa henseende. Selv embedsmænd vare iførte saadant af uldent og linned hjemmevævet tøj, af udenlandske klædefabrikata havde man gerne kun 1 klædningsstykke, som brugtes ved høitidelige leiligheder, ligesom konerne da vare prydede med

kostbare brocherede silkeklæder, der hvælvede sig ud over de brede afrundede sidepocher. Hovedbedækningen var for mændene en piskeparyk med flere horisontalt liggende sidebukler og derover en trekantet hat. Konerne havde haaret vertikalt opsat indtil $\frac{1}{2}$ alens højde og derpaa et saakaldt net. Begge køn brugte pudder i haaret. Drengbørnsdragt, især dem som hørte til den bedre klasse i samfundet, var følgende: En lang: helt igennem sammenknappet ulden saakaldet rockelore, lig vore præstekjoler, hovedhaaret opsat i en saakaldet toupée med sidebukler indsmurt i talg og pudret, dertil 1 pisk i nakken og ovenpaa denne frisur en trekantet hat, hvilket alt gav drengen et alvorligt, komisk udseende.

For det kirkelige liv blev der draget omsorg i familierne ved husandagten. Saaledes maatte vi børn hver for sig daglig bede en bøn før og efter maaltidet om middagen. Fremdeles holdtes aftnebøn, ved hvilken moderen altid var tilstede, og sluttedes med aftensalmen »Den lyse dag forgangen er«. Om søndagen fulgtes vi ligesom andre børn med vore forældre i kirken, i denne var i vor kirkestol anbragt smaaskamler, hvorpaa vi børn stode og kunde se ned paa den andægtige forsamling samt fæste vort blik paa præsten, som lige overfor os prædikede evangeliet. Vistnok bragte vi derfra intet aandeligt udbytte hjem med os, dertil vare vi endnu for umodne, men stilheden i gudshuset i forening med den hellige alvor i tilhørernes aasyn vakte en ærefrygtfuld følelse i den barnlige sjæl, der vel ikke ved nogen refleksion kom til fuld bevidsthed, men dog indeholdt en troens spire, som ved

siden af den huslige gudfrygtighedsøvelse længere hen i mine studenterdage frelste mig fra den dengang herskende rationalismes forvildelse eller dog fremkaldte tvivl om dens sandhed, indtil alder og livserfaring havde aabnet mit øje for hine hovmodige, aandsforvirrende, selvmodsigende udtalelser og lært mig at søge hen til og finde frelsens rette vei i troen paa ham som kom til Jorden for at frelse de fortabte. — Fremdeles anvendtes ved børneopdragelsen i hjemmet dengang en alvor, endog strenghed, der vel paa mange steder havde sin mørke, men sandelig ogsaa lyse side. Som et udvortes middel til at begrunde respektforholdet mellem børn og forældre var at bringe dem vor morgen- og aftenhilsen ved haandkys, og det samme iagttoges ved tak for mad efter maaltidet. Endvidere var baade underholdning med børnene eller deltagelse i deres lege bandlyst (vistnok feilagtigen) fra familielivet, thi man stod vist i den formening, at der saaledes lagdes hindring i veien for den autoritet, som opdragelse kræver for at kunne lykkes. Enhver ulydighed mod de givne forskrifter straffedes føleligen, og det var jo i fuld overensstemmelse med det hellige ords regel: »hvo som sparer sit ris, hader sin søn«, og: »opføder eders børn i tugt og herrens formaning«. Vel kunde det synes, som om det naturlige kærlighedsforhold derved maatte lide og menneskefjensk bitterhed indplantes i barnets hjerte, men dette er, naar streng retfærdighed iøvrigt iagttages ved anvendelse af tugten efter min erfaring en ren vildfarelse. Vi børn erkendte, at straffen var fortjent og fandt det hele justitsvæsen i sin orden. Som modvægt mod den kulde og haard-

hed i sindet, som muligen derved kundé have reist sig hos en eller anden stiv, barnlig natur, maa jeg bemærke, at vore forældre, navnlig fader, fra hvem tugten sædvanlig udgik, ved andre leiligheder lagde sin kærlighed for dagen ved at berede os saadanne fornøielser, som den barnlige alder sætter pris paa, og forholdet blev saaledes tillidsfuldt, uden at mistroisk frygt kom til at herske i familielivet. Men hvor jeg tillige erkender vor kærlige, forstandige moders indflydelse, thi hun var altid ved haanden og forstod at berolige de stridige elementer og løse den opstaaede forvikling, men tilsidesatte derfor ikke den fornødne tugt. Derfor, naar man sammenligner anførte opdragelsesmaade med den nuværende lempen efter barnets egensindige villie og lyst til idelige adspredelser, kunde det være et spørgsmaal, hvilken af begge der fortjener fortrinet. Saa meget synes imidlertid at kunne befrygtes, at nutidens princip i denne retning vil i sin anvendelse føre de unge ind paa farlig vei, hvor sansen for alle slags livsnydelser er vorden fremherskende. Forfængelighed og glimmersyge fortrænger tarvelighedens og nøisomhedens gode aand. Ja, hvor egenkærlighed og hovmod kvæler det ydmyge, beskedne sind, som parret med blufærdighed klæder kvinden saa vel, gør hende saa elskværdig i al omgængelse og giver hende i den blide, sagtmodige kærligheds tjeneste en forstandig takt, der ofte har fremkaldt velsignelse i familielivet.

Vi ville haabe, at det aandelige liv i kirkelig retning, som nu er vakt og ogsaa trængt ind til kvindekønnet, hvis organisme og stærkere følelser viser sig modtagelige for sandheden i kærlighed, at

dette Liv vil virke velgørende baade indadtil og udadtil; thi det hellige ord taler dog med en ganske anden myndighed og overbevisende kraft end den kødelige fornuft, der ved sine sofismer og i pagt med egenkærligheden snart forvender sandheden og tvinger derimod denne ind under løgnens lydighed. Hvorimod ordet herovenfra er et tveægget sværd, der trænger ind til marv og ben, »og adskiller« — som skrevet staar.
